

תשפ"ד - תכנית הלימודים במהלך י"ב

רציונל:

המקצוע "גאוגרפיה – אדם וסביבה" מחזק את ערכי אהבת הארץ והסביבה, מפתח את המודעות לערכי שמירת הסביבה והנוף, מטפח ערכים חברתיים והומניים, מעודד לאזרחות פעילה ומטפח את הסקרנות והעניין למעורבות בקהילה ולחשיבה ביקורתית. כל זאת תוך פיתוח כישורי חשיבה מסדר גבוה, מחשבה עצמאית ויוזמה והתאמת תהליכי ההוראה-למידה-הערכה למיומנויות של המאה ה-21. תחום הדעת של גאוגרפיה אדם וסביבה הוא למעשה 'החיים עצמם'. מקצוע זה מאוד רלוונטי, אקטואלי ודינמי הנותן כלים להתבוננות ולהבנה של יחסי הגומלין אדם וסביבה - מהמקומי ועד הגלובלי ומעודד את התלמיד להפוך לאזרח יודע יותר מבין, מודע, בוחן, חושב, מנתח ובעיקר מעורב.

ישראל כמה מאפיינים ייחודיים הבאים לידי ביטוי בתכנית: מגוון תופעות, פיזיות ואנושיות, בשטח קטן יחסית, תמורות דינמיות המתרחשות בכל תחומי החיים: בהרכב האוכלוסייה, בתפרוסתה ובצפיפותה, בענפי הכלכלה השונים, בחתך התעסוקה ובסביבה הטבעית והמבנית. התמורות למיניהן - מהן עדות להיותה של מדינת ישראל ארץ קולטת עלייה ולכן בעלת אוכלוסייה רב-תרבותית, מהן פרי ההשתלבות של ישראל בכלכלה העולמית ומהן פרי פיתוחים טכנולוגיים, גידול וצמיחה. תהליכים אלו, שהתרחשותם יוצרת לא אחת קשיים ובעיות ומציבה אתגרים למשק ולחברה בישראל, מתחוללים במדינה שמשאביה הטבעיים אינם רבים, אך היא מבורכת בהון אנושי ואיכותי. זאת ועוד, מגוון התופעות, התהליכים והתמורות בארצנו מזמן לימוד של נושאים וסוגיות הן מקומיים והן כלל-עולמיים הקשורים לכל תחומי הגאוגרפיה והבאים לידי ביטוי גם באזורים אחרים בעולם.

המזרח התיכון (המזה"ת) הוא המרחב הגאוגרפי שישראל מהווה חלק ממנו, לפיכך יש חשיבות להכיר את מאפייניו ומרכיביו. לימוד הגאוגרפיה של המזרח התיכון מזמן בחינת אזור גאוגרפי על מאפייניו הייחודיים ועל התהליכים המרכזיים המתרחשים בו וכן ניתוח של קשרי הגומלין בין מרכיביו הפיזיים, הדמוגרפיים, הכלכליים והחברתיים-תרבותיים. התלמידים יכירו, יבינו, ינתחו, יחקרו ויסבירו תופעות, תהליכים ותמורות שהתרחשו במזרח התיכון מראשית המאה ה-20 ואשר נמשכים גם בימינו. בדרך לימוד זאת, לימוד הגאוגרפיה הרגיונלית, נדרשים הלומדים ליצור שילוב בין התחומים השונים כדי להבין את המרחב על כל מרכיביו ולבחון אותו בראייה מערכתית רב-תחומית. לאחר לימוד יחידה זו יוכלו הלומדים להסביר אירועים אקטואליים המתרחשים באזורנו, לבחון ולנתח ניתוח מושכל חבלים אחרים בעולם ולהעשיר את ידע העולם שלהם.

נושאי הלימוד במגמה – שכבת י"ב:

א. הגיאוגרפיה של ארץ ישראל

1. מגוון צורות נוף בארץ קטנה

- ◀ המבנה הטופוגרפי של הארץ.
- ◀ השפעת היווצרות השבר הסורי אפריקאי על עיצוב נופה של הארץ.
- ◀ הקשר בין השבר ובין אזורים מועדים לרעידות אדמה..
- ◀ ההשלכות של מגוון נופי בשטח קטן יחסית.

2. מפגש בין אקלים ים תיכוני לאקלים מדברי

- ◀ מאפייני האקלים של ישראל
- ◀ הגורמים לשונות האקלימית והשפעתה.
- ◀ תופעות אקלימיות בישראל

3. התמודדות האדם עם תנאים פיזיים בישראל

- ◀ ישראל ממוקמת באזור המועד לרעידות אדמה - ההשלכות על חוקי התכנון והבנייה.
- ◀ תופעות באזור ים המלח בעקבות הפעילות האינטנסיבית של האדם באזור (ירידת מפלס הים, היווצרות בולענים, הרס תשתיות)
- ◀ דרכי התמודדות האדם עם תנאים פיזיים קיצוניים בנגב, בערבה ובבקעת הירדן .

4. התוויית גבולות מדינת ישראל – גורמים ותהליכים

- ◀ מעמד בינלאומי של גבולות
- ◀ גבולות מדינת ישראל: שינויים בתוואי הגבולות ואירועים פוליטיים ייחודיים לכל אחד מהגבולות
- ◀ ההשלכות הביטחוניות, הפוליטיות, הכלכליות והדמוגרפיות של שינויי הגבולות.

5. תמורות באוכלוסיית ישראל, בתפרוסת האוכלוסייה ובמפת ההתיישבות

- ◀ הרכב אוכלוסיית מדינת ישראל - פסיפס אנושי
- ◀ מאזן הגירה במדינה קולטת עלייה
- ◀ מאפיינים חברתיים-כלכליים של האוכלוסייה
- ◀ עלייה שישית - מושבי עובדים ועיירות פיתוח
- ◀ התיישבות בשנות ה 70 ואילך - כפ"תים, מצפים, יישובים קהילתיים וערים חדשות.
- ◀ עקרונות מרכזיים בתכנון ובעיצוב מפת ההתיישבות בארץ לאחר הקמת המדינה
- ◀ מטרופולין באר שבע וירושלים
- ◀ תמורות ביישוב הבדואי - מנוודות ליישובי קבע
- ◀ גלעין מול שוליים (ליבה מול פריפריה) – אי שוויון מרחבי , דמוגרפי וכלכלי

6. משאבים ותשתיות – היצע מוגבל וביקוש גדל

- ◀ מקורות המים בישראל: תפרוסת, תמורות בצריכת המים והתמודדות עם בעיות משק המים

◀ תפרוסת תשתיות התחבורה היבשתית בישראל והתמורות שחלו בה, בעיות במערך התחבורה ודרכים לפתרון בעיות מערך התחבורה בישראל.

7. איכות הסביבה ופיתוח בר קיימא בישראל

- ◀ זיהום אוויר, מים וקרקע
- ◀ פגיעה בסובב הטבעי: ההשלכות של הצטמצמות השטחים הפתוחים בישראל
- ◀ הגורמים לפגיעה בסביבה
- ◀ פיתוח בר קיימא – מחזון למציאות

8. ניתוח מאמר אקדמי:

◀ [תועלות אקלימיות מסגירת מטמנות](#) : מקרה בוחן אתר חירייה

ב. הגיאוגרפיה של המזרח התיכון

1. גבולות ותחומים במזה"ת

- ◀ גורמים המשפיעים על תיחום חבל המזה"ת
- ◀ מאפיינים פיזיים: פני השטח והאקלים
- ◀ מאפיינים תרבותיים עיקריים
- ◀ מיקומו הגאוגרפי של החבל

2. קשרי גומלין טבע-אדם כגורם בעיצוב המרחב במזרח התיכון

- ◀ גורמים פיזיים והשפעתם על תפרוסת האוכלוסייה ועל בסיסה הכלכלי
- ◀ מאגרי הנפט - הפקתם והשפעתם על ההתפתחות היישובית, על הכלכלה ועל הסביבה.

3. אוכלוסייה ויישובים במזה"ת – מאפיינים ותמורות

- ◀ תמורות דמוגרפיות במזה"ת
- ◀ תנועות אוכלוסייה במזה"ת - הגירה בין מדינות.
- ◀ ערים ועיור במזה"ת בין מסורתיות למודרניות

4. הכלכלה במזה"ת – בין עולם מתפתח לעולם מפותח

- ◀ תמורות במבנה המגזרי-הכלכלי: מכלכלת נפט לכלכלת שירותים מתקדמים
- ◀ גורמים לנחשלות מרחבית-כלכלית במזה"ת
- ◀ השפעת הגלובליזציה על כלכלת המזה"ת

5. תהליכים גיאופוליטיים במזה"ת

- ◀ הסכמים ושיתופי פעולה בין מדינות האזור
- ◀ איכות הסביבה במזה"ת

ג. ניתוח תופעות יסוד במרחב (נתי"ב- אנסין) - המשך לימוד התכנים מי"א

1. היכרות וביסוס מיומנות בתוכנת הבחינה המתקשבת

2. התמודדות האדם במרחב פיזי משתנה

◀ מאפייני יחידות נוף : גיאומורפולוגיה והידרולוגיה

3. אוכלוסיות במרחב העולמי

◀ הגירה במרחב הלאומי ובמרחב הגלובלי

4. תחבורה במרחב הגלובלי

◀ מאפיינים תשתיות ואמצעים בהתאמה לתנאי החבל

5. מרחב הפעילות הכלכלית

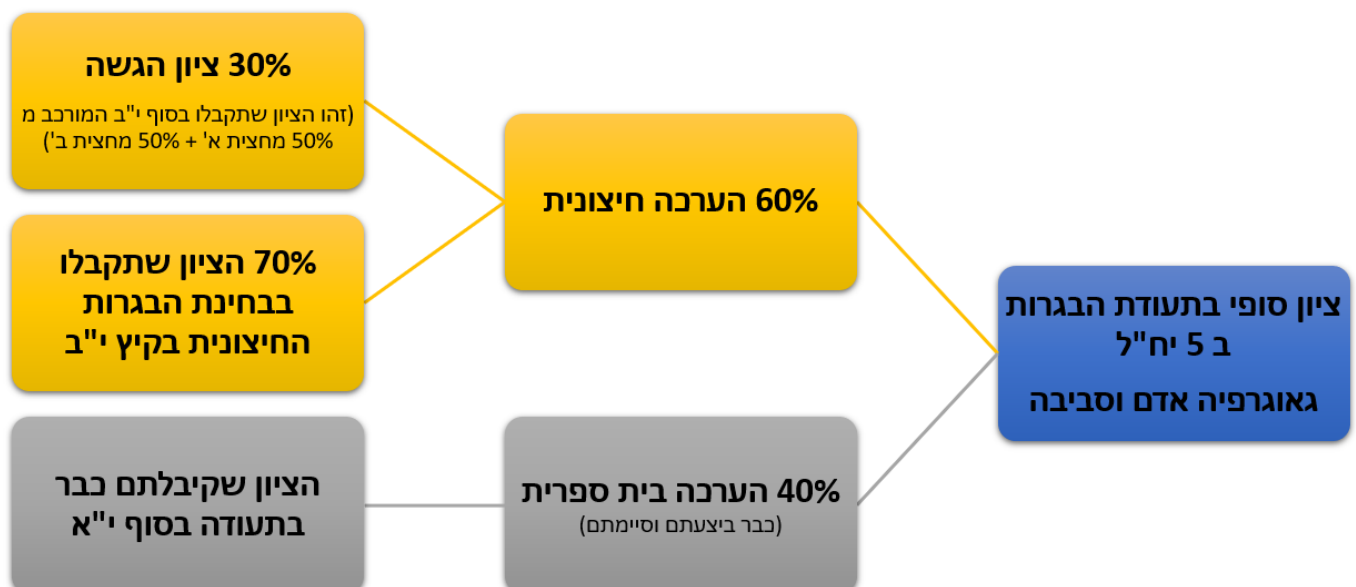
◀ מדדים לבחינת רמות הפיתוח של מדינות
◀ הגורמים בבסיס הצמיחה הכלכלית במדינה
◀ תוצאות הגלובליזציה

שימו לב:

★ מדדי הערכה, היקף וסדר פרקי הלימוד נתון לשינויים לפי שיקול המורה והתקדמות הלמידה.

★ נהלי הלמידה ואופן הבאת הציוד לשיעורים – יוסברו בתחילת השנה בכיתה.

★ חישוב מדדי הערכת תלמיד/ה:

חישוב ציון ההגשה בסוף השנה בטרם בחינת הבגרות החיצונית שתתקיים בקיץ:

מתכונת - 30%	ציון שנתי י"ב - 70%	
בחינת מתכונת - 30%	ציון מחצית א' - 50%	ציון מחצית ב' - 50%
	מבחן 1 - 25%	מבחן 1 - 40%
	מבחן 2 - 25%	מטלות הגשה/דוח סיור/ישראל בעין ג"ג - 60%
	מטלות הגשה/דוח סיור/ישראל בעין ג"ג - 50%	
סה"כ = 100% ציון הגשה לבחינת הבגרות החיצונית		

בהצלחה! מצוות המורים לגיאוגרפיה אדם וסביבה